

โรคโควิด ๑๙ กับกลไกสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

๑. โรคโควิด ๑๙ และกลไกตามกระบวนการพิเศษ (Special procedures)^{*}

กลไกตามกระบวนการพิเศษ (Special procedures) เป็นกลไกย่อยภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน (Human Right Council: HRC) ทำหน้าที่ติดตามสอดส่องและรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งในลักษณะสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายประเทศ (Country situations) และสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายประเด็น (Thematic issues) โดยผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจาก HRC (Mandate holders) อาจเป็นในรูปของผู้เสนอรายงานพิเศษ (Special Rapporteurs) หรือผู้เชี่ยวชาญอิสระ (Independent experts) หรือคณะทำงาน (Working groups)

ในช่วงสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ กลไกตามกระบวนการพิเศษได้ดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด ๑๙ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นย้ำถึงความสำคัญของการนำแนวทางด้านสิทธิมนุษยชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักการในเรื่องของการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) การมีส่วนร่วม (Participation) การเสริมพลัง (Empowerment) และความรับผิดชอบ (Accountability) รวมทั้งการให้ความสนใจเป็นพิเศษกับผู้คนในสถานการณ์ที่เปราะบางมาปรับใช้ นอกจากนี้ ผู้เสนอรายงานพิเศษด้านสุขภาพ (Special Rapporteur on the right to health) พร้อมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจาก HRC (Mandate holders) กว่า ๖๐ คน ได้ร่วมกันออกมามั่นใจว่าวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ จะผ่านพ้นไปได้ ต้องแก้ไขด้วยมาตรการสาธารณสุขและมาตรการฉุกเฉินที่สำคัญต่าง ๆ พร้อมผนวกหลักการด้านสิทธิมนุษยชนด้วย เพราะทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือชีวิต (Everyone has right to life saving interventions)

ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจาก HRC (Mandate holders) ได้มีการระบุแนวโน้มปัญหาที่จะเกิดขึ้นใหม่อันเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ และได้ออกข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่รัฐและผู้มีส่วนได้เสียผ่านการดำเนินการต่าง ๆ เช่น ข่าวด้านสิทธิมนุษยชนจำนวน ๑๒๔ ฉบับ เอกสารคำแนะนำ (Guidance tools) จำนวน ๑๓ รายการ และเอกสารเครื่องมืออื่น ๆ รวมทั้งรายงานอย่างเป็นทางการ ๑๔ ฉบับ และไม่เป็นทางการ ๑ ฉบับ^๒ นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือข้อห่วงกังวลผ่านกระบวนการร้องเรียน (Communication procedure) โดยได้ออกจดหมายจำนวน ๒๐๖ ฉบับ (ข้อมูล ณ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๓) ที่เกี่ยวข้องกับข้อห่วงกังวลโดยตรงต่อเรื่องการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ตลอดจนได้ดำเนินการจัดทำรายงานไปยังคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน (HRC) และสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly: UNGA) โดยรายงานมีข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิในที่อยู่อาศัย ความยากจน เสรีภาพในการแสดงออก การเหยียดสีผิว การเลือกปฏิบัติ สิทธิในน้ำ สถานการณ์ของผู้สูงอายุ และความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

อนึ่ง เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓ กลไกตามกระบวนการพิเศษได้จัดการหารืออย่างไม่เป็นทางการกับคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน (HRC) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอและหารือเกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับโรคโควิด ๑๙ ตามที่ได้รับมอบหมาย โดย Ms. Elisabeth Tichy-Fisslberger ประธานคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน ได้กล่าวว่ากลไกตามกระบวนการพิเศษเปรียบได้ดั่ง "ตาและหูของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชน" และเน้นย้ำว่าผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของเครื่องมือและวิธีการที่กลไกดังกล่าว

^{*} แปลสรุปจาก <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/COVID-19-and-Special-Procedures.aspx>

^๒ ดูเพิ่มเติมที่ https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/SPs_and_COVID19_flyer.pdf

ได้พัฒนาขึ้นได้ช่วยเหลือรัฐและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในการรับมือต่อวิกฤตการณ์ของโรคโควิด ๑๙ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ในส่วนของ Ms. Anita Ramasastry และ Mr. Dainius Puras ซึ่งเป็นตัวแทนของคณะกรรมการประสานงานได้เน้นย้ำว่า กลไกตามกระบวนการพิเศษได้มีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการรับมือต่อสถานการณ์ของโรคโควิด ๑๙ ที่หลากหลายและรวดเร็ว ตลอดจนรัฐภาคีและตัวแทนภาคประชาสังคมต่างชื่นชมต่อการตอบสนองอย่างทันท่วงทีของกลไกตามกระบวนการพิเศษ

๒. โรคโควิด ๑๙ และคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน^๓

วิกฤตที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ กำลังท้าทายสิทธิทั้งปวงที่บัญญัติในสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ไวรัสแพร่อย่างรวดเร็วในเรือนจำ สถานกักขัง สถานพยาบาล และรายงานที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ การละเมิด และการสูญเสียรายได้ มาตรการพิเศษต่าง ๆ และความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนและสำคัญยิ่ง

นับตั้งแต่ช่วงแรกของการแพร่ระบาด คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาได้เรียกร้องให้ผู้นำระดับโลกสร้างความมั่นใจว่า มาตรการของรัฐบาลเคารพต่อสิทธิมนุษยชนเพื่อจัดการกับภัยคุกคามด้านสาธารณสุขที่เกิดจากการระบาดของโรคโควิด ๑๙ คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาได้ออกข้อเสนอแนะแก่รัฐต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับงานของผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ เกี่ยวกับการตอบสนองที่มีพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนต่อการแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ข้อเสนอแนะดังกล่าวเผยแพร่ในฐานะบันทึกแนวทาง (Guidance notes) คำแนะนำ (Advice) แถลงการณ์ (Statements) และข่าวประชาสัมพันธ์ (Press releases) ปรากฏในเอกสารรวบรวมแถลงการณ์ของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนในบริบทของการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ (Compilation of statements by human rights treaty bodies in the context of the COVID-๑๙ pandemic)^๔

นอกจากนี้ สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights: OHCHR) ได้เผยแพร่ชุดเครื่องมือเกี่ยวกับมุมมองด้านกฎหมายในบริบทของโรคโควิด ๑๙ (Toolkit of treaty law perspectives and jurisprudence in the context of COVID-๑๙)^๕ ชุดเครื่องมือดังกล่าวใช้มุมมองของกฎหมายและแปลงเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างแนวทางสิทธิมนุษยชนในการตอบสนองต่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ทั้งสหประชาชาติและรัฐต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการปรับให้เข้ากับบริบทต่าง ๆ นอกจากนี้ ชุดเครื่องมือดังกล่าวอยู่ระหว่างดำเนินการอันเป็นผลจากความท้าทายด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งมีรูปแบบและความรุนแรงที่เปลี่ยนแปลงไป

แปลโดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ธันวาคม 2563

^๓ แปลสรุปจาก <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/COVID-19-and-TreatyBodies.aspx#:~:text=Since%20the%20early%20days%20of,the%20COVID%2D19%20pandemic%E2%80%9D.&text=It%20is%20also%20work%20in,changing%20in%20form%20and%20intensity.>

^๔ ดูเพิ่มเติมที่ https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/TB/COVID19/External_TB_statements_COVID19.pdf

^๕ ดูเพิ่มเติมที่ https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/TB/COVID19/HRTB_toolkit_COVID_19.pdf